

LEGALIZACE EUTHANASIE

EUTANÁZIE (také *euthanasie*) je obvykle definována jako usmrcení na žádost (též *asistovaná sebevražda*), v některých méně obvyklých případech jako ulehčení umírání, zejména tlumením bolestí, neuspíšující však smrt nemocného. Usmrcení na žádost, tedy se svolením poškozeného, stejně jako asistovaná sebevražda, je z hlediska českého trestního práva nedovolené a je posuzováno jako vražda.

LEGISLATIVNÍ ÚPRAVY EUTHANASIE

Otázka přípustnosti či nepřípustnosti euthanasie není v trestněprávní nauce ničím novým (v právní vědě se tento problém diskutuje nejméně od počátku 18. století) a vždy vyvolávala a vyvolává celou řadu souvisejících pochybností. U nás na rozdíl od jiných zemí, kde je usmrcení na žádost nebo z útrpnosti privilegovaným trestným činem, česká platná trestněprávní úprava toto nepředpokládá. Návrh nového trestního zákoníku byl v roce 2006 českým parlamentem odmítnut, jedním z proklamovaných důvodů byla právě nová právní úprava usmrcení na žádost (*navrhovaná úprava měla znít takto: § 118 – „Usmrcení na žádost“ – odst. 1 – „Kdo ze soucitu usmrtí nevyлéčitelně nemocnou osobu, která trpí somatickou nemocí, na její vážně míněnou a naléhavou žádost, bude potrestán odnětím svobody až na šest let,“ odst. 2: „Vážně míněnou a naléhavou žádostí se rozumí svobodný a určitý projev vůle osoby starší osmnácti let, která není zbavena ani omezena ve způsobilosti k právním úkonům a není stížena duševní poruchou, jednoznačně a důrazně směřující k jejímu vlastnímu usmrcení.“*).

Osnova čs. trestního zákona z r. 1936 u ustanovení § 271 odst. 3 předpokládala tento text: „Usmrtí-li viník úmyslně jiného ze soucitu, aby uspíšil jeho neodvratnou, nedalekou smrt a tím jej vysvobodil z krutých bolestí způsobených nezhojitelnou nemocí nebo z jiných tělesných muk, proti nimž není pomoci, může soud trest mimořádně zmírnit nebo od potrestání upustit.“

Některé dnešní úpravy (polská – § 150, německá – § 216, rakouská – § 77 a švýcarská – § 114) předpokládají, že půjde o trestný čin, ale privilegované povahy, s výrazně nižší trestní sazbou (v Polsku do pěti let) než u trestného činu vraždy. Žádost podle těchto úprav musí být výslovná, vážně míněná, pevná a jednoznačná, jakož i prosta právních vad. Musí pocházet od osoby, která je přičetná, způsobilá k právním úkonům a schopná řádně vyhodnotit situaci se všemi důsledky. Současně musí existovat správné důvody na straně toho, kdo má usmrcení provést. Jako příklad je uvedena nevyлéčitelná nemoc, jež způsobuje nemocnému nesnesitelné útrapy. Zákon ale tyto

okolnosti přesně nestanoví, je tedy třeba si klást otázku, zda vedle fyzického utrpení lze naroveň klást například psychická muka, způsobená trvalou invaliditou či úmrtím blízkého člověka. Podle polské úpravy se tohoto činu může dopustit kdokoli, byť v praxi se předpokládá, že to bude lékař konající na žádost nejbližšího příbuzného. Čin může být spáchán jak konáním (vstříknutím smrtící látky jehlou), tak opominutím (nepodáním příslušného léku u osob, které jsou povinny z důvodů svého povolání jinak povinný lék podat).

Právní úpravou, která prolomila trestnost euthanasie, byla úprava nizozemská (1976). V roce 1994 pak nabyla účinnosti procesní úprava, která zavazuje lékaře, jenž ukončil tímto způsobem lidský život, aby tuto skutečnost neprodleně oznámil veřejnému žalobci. Toto oznámení je přísně formalizováno. Kritéria pro použití euthanasie jsou:

1. žádost musí pocházet jen od pacienta a musí být svobodná a chtěná;
2. pacientova žádost musí být dobře uvážena, pevná a nezvratná;
3. pacientův stav musí působit nesnesitelné útrapy bez perspektivy zlepšení;
4. euthanasie musí být poslední opatření; musí být vzaty v úvahu a hledány všechny alternativy ke zmírnění pacientovi situace;
5. euthanasie musí být provedena lékařem;
6. lékař musí provést konzultaci s jiným nezávislým lékařem, který má zkušenosti z této oblasti

S novou právní úpravou euthanasie se setkáváme také v Belgii. Zákon z 25. října 2001 o euthanasii stanoví, že proto, aby se lékař vyhnul trestní odpovědnosti za provedení euthanasie, musí splnit především následující podmínky (čl. 3 § 1):

1. pacient je v okamžiku žádosti dospělý nebo prohlášen za dospělého;
2. žádost je formulována způsobem dobrovolným, po uvážení a opakovaně a není důsledkem vnějších tlaků;
3. pacient se nachází ve zdravotním stavu, v němž trpí trvale, nesnesitelně fyzicky nebo duševně a nelze toto utrpení zmírnit a který vede k nemoci nebo patologickému stavu závažnému a neléčitelnému.

Podle zákona pak je třeba splnit ještě další podmínky, aby byly zajištěny shora uvedené podmínky (informovanost pacienta, konzultace s nezávislými lékaři, dokumentace případu)

PŘEDLOŽENÉ NÁVRHY NA LEGALIZACI A ARGUMENTY PRO A PROTI

NÁVRH ZÁKONA SENÁTORKY VÁCLAVY DOMŠOVÉ, SEN. TISK 303

(§ 1, odst. 1) Důstojnou smrtí se pro účely tohoto zákona rozumí ukončení života osoby (pacienta) na její vlastní žádost s vědomou, odbornou pomocí jiné osoby za podmínek stanovených tímto zákonem.

(§ 4, odst. 1) V době vyhotovení žádosti o důstojnou smrt musí být pacient plně způsobilý k právním úkonům a musí být plně při vědomí. Žádost musí být vyhotovena písemně a musí z ní být nadevší pochybnost zřejmé, že pacient dobrovolně a po náležitém zvážení žádá o důstojnou smrt. Pacient musí žádost vlastnoručně sepsat, datovat a podepsat; podpis pacienta musí být úředně ověřen.

(§ 5) Žádost o důstojnou smrt může pacient vzít kdykoliv zpět.

(§ 7, odst. 1) K důstojné smrti lze na základě jeho žádosti dopomoci nebo ji vyvolat pouze u pacienta, který je v situaci, kdy jeho zdravotní stav je beznadějný, a kdy se nachází ve stavu trvalého utrpení fyzického nebo psychického, které je výsledkem nahodilé nebo dlouhodobé závažné a nevyléčitelné nemoci.

(§8) Postup lékaře

Ošetřující lékař musí

a.) podrobně seznámit pacienta s jeho zdravotním stavem, předpokládanou délkou jeho života, možnými léčebnými postupy a utišující léčbou včetně jejich účinků,

b.) prodiskutovat s pacientem jeho žádost o důstojnou smrt a musí nabýt přesvědčení, že vzhledem ke všem okolnostem neexistuje žádné jiné rozumné řešení situace pacienta a že žádost pacienta je zcela dobrovolná,

c.) vést s pacientem o jeho žádosti o důstojnou smrt nejméně tři časově přiměřeně oddělené rozhovory, aby se ujistil o trvání fyzického nebo psychického utrpení pacienta a o jeho opakované vůli.

(§9) Před pomocí k důstojné smrti nebo jejím vyvoláním musí ošetřující lékař konzultovat jiného lékaře, kterého zevrubně informuje o zdravotním stavu pacienta. Tento lékař musí být nezávislý ve vztahu k pacientovi i ošetřujícímu lékaři. Pokud pacienta pravidelně ošetřuje lékařský tým, ošetřující lékař musí pacientovu žádost o důstojnou smrt konzultovat i se členy tohoto lékařského týmu. Pokud některý z konzultovaných lékařů vyjádří pochybnost o odůvodněnosti vyvolání důstojné smrti, je ošetřující lékař povinen konzultovat postupem dle dalšího lékaře.

(§ 13) Lékař, který byl nápomocen k důstojné smrti nebo ji vyvolal, musí vyplnit formulář sestavený ministerstvem a doručit jej ministerstvu do pěti pracovních dnů od vyvolání nebo pomoci k důstojné smrti. Ministerstvo formulář nejpozději do 3 pracovních dnů postoupí komisi zřízené při úřadu veřejného ochránce práv a složené lékařů, právníků a expertů na oblast důstojné smrti, která na základě údajů ve formuláři přezkoumá, zda byly v daném případě splněny podmínky tohoto zákona. Pokud komise dospěje v rozhodnutí k názoru, že při pomoci k důstojné smrti nebo při jejím vyvolání nebyly splněny podmínky stanovené tímto zákonem, postoupí případ místně příslušnému státnímu zástupci.

ARGUMENTY PRO

- milosrdná snaha pod tlakem soucitu a snahy zbavit člověka těžkého utrpení
- respekt k lidským právům, především právu na respektování osobní autonomie
- možnost výběru mezi těžkým utrpením a smrtí (*Nabízíme právo výběru, nezabíjíme*)
- jakmile má člověk právo na život, tak by měl mít logicky i právo na smrt
- cesta k osvobození pacientů od nepřijatelné a nechtěné bídné kvality a důstojnosti života
- legalizací euthanasie uzákoníme něco, co se již de facto v běžné nemocniční praxi vyskytuje, ale je to veřejným tajemstvím

ARGUMENTY PROTI

- argument etický, hippokratovské principy, tj. pomáhat (beneficere) a neškodit (non maleficere).
- obrovské riziko narušení důvěry pacientů a veřejnosti k lékařům
- nebezpečí zneužití
- nedotknutelnost a posvátnost života
- "milosrdná smrt" je v rozporu se základním lidským právem na život
- obtížnost zaručit dané osobě, že bude moci svobodně vyslovit nebo odmítnout souhlas
- o euthanasii by mohl být požádán lékař, který neposkytl, nebo nevěděl, jak poskytnout pomoc. Dovolit pak tomuto lékaři usmrcovat nebo asistovat při sebevraždě by mu mohlo dávat možnost první chybu umocnit zlikvidováním pacienta.
- člověk jinak soudí o situaci, která může nastat, a jinak, pokud už nastala, nelze tedy dopředu rozhodnout o budoucí vůli zemřít

KDO SE V MINULOSTI VYSLOVIL PRO LEGALIZACI EUTHANASIE:

senátorka Václava Domšová (SNK-ED), poslanci David Rath (ČSSD) a Boris Šťastný (ODS), Liberální reformní strana, MUDr. Pavel Boček – předseda NF Kapka naděje, Jan Švejnar

KDO SE V MINULOSTI VSLOVIL PROTI LEGALIZACI EUTHANASIE:

KDU-ČSL, Hnutí pro život, Občanský institut, Česká křesťanská akademie, MUDr. Pavel Klener - onkolog, MUDr. Drahomíra Peřinová - ředitelka Dětského centra ve Veské, MUDr. Marie Svatošová - prezidentka Asociace poskytovatelů hospicové a paliativní péče